

بهار و جایگاه آن در قرآن

قرآن کریم فصل بهار را نه صرفاً تغییر یک فصل، بلکه نشانه‌ای زنده از تجدید حیات، رحمت و قدرت خداوند معرفی می‌کند؛

قرآن کریم فصل بهار را نه صرفاً تغییر یک فصل، بلکه نشانه ای زنده از تجدید حیات، رحمت و قدرت خداوند معرفی می‌کند؛ فصلی که در آن زمین مرده جان می‌گیرد و آدمی را به تأملی ژرف درباره معنای حیات، معاد و تحول درونی فرا می‌خواند. این یادداشت نگاهی کوتاه دارد به جایگاه بهار در آیات الهی و پیام‌هایی که این فصل برای انسان امروز به همراه می‌آورد.

بهار؛ جلوه ای از حیات دوباره و نشانه ای روشن از قدرت الهی در قرآن بهار در فرهنگ ایرانی همیشه نشانه تازگی، امید و دگرگونی بوده است، اما در نگاه قرآن، بهار تنها یک رویداد طبیعی نیست؛ آیتی از آیات الهی و درسی بزرگ درباره حقیقت زندگی انسان است. قرآن بارها از زنده شدن دوباره زمین سخن گفته و آن را نشانه ای برای درک قدرت خداوند در زنده کردن مردگان و تحقق قیامت دانسته است. از همین رو، بهار نه فقط فصلی زیبا، بلکه مفهومی تربیتی و معرفتی در منظومه فکری قرآن محسوب می‌شود.

خداوند در سوره روم آیه ۱۹ می‌فرماید: «وَيَخْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا؛ او زمین را پس از مرگش زنده می‌گرداند». این تعبیر در چندین سوره تکرار شده تا ذهن انسان متوجه این حقیقت شود که همان گونه که زمین در زمستان به ظاهر خاموش و مرده به نظر می‌رسد و دوباره به حیات بازمی‌گردد، انسان نیز پس از مرگ به حیات دیگری فراخوانده خواهد شد. بهار در این نگاه، نمونه ای کوچک و ملموس از یک حقیقت بزرگ تر است؛ امکان دگرگونی، احیا و بازگشت.

در سوره حج آیه ۵ نیز پس از اشاره به مراحل خلقت انسان، خداوند به پدیده بهار اشاره می‌کند و می‌گوید: «قَالُوا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ...؛ وقتی باران را بر زمین فرو فرستیم، زمین به جنبش درمی‌آید و می‌روید.» در این آیه، احیای طبیعت نه تنها اثبات قدرت الهی است، بلکه نشانه ای است برای تفکر درباره مسیر رشد و زندگی انسان. همان گونه که زمین بدون آب خشک و مرده است، دل انسان نیز بدون یاد خدا پژمرده، و با باران رحمت الهی دوباره زنده می‌شود.

بهار در قرآن، جلوه گاه نظم، توازن و رحمت الهی است. در سوره ق آیه ۹ آمده: «وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُّبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جِبَاتٍ...؛ باران «مبارک» نامیده می‌شود، یعنی آبی که مایه برکت، افزونی و حیات است. این نگاه، باریدن باران و سرسبزی را از یک رویداد عادی طبیعی به تجربه ای معنوی و معرفتی تبدیل می‌کند. انسان در پرتو چنین نگاه توحیدی درمی‌یابد که جهان پیرامونش سرشار از فرصت‌هایی برای کشف خدا و آفرینش است.

یکی دیگر از لایه های معنایی بهار در قرآن، تأکید بر مفهوم «تحول» است؛ تحولی که طبیعت تجربه می‌کند، می‌تواند الگوی تحول درونی انسان نیز باشد. قرآن انسان‌ها را به تفکر درباره آیات الهی در طبیعت دعوت می‌کند تا از مشاهده این دگرگونی‌ها به دگرگونی خویش برساند. همان گونه که زمین بدون نور و آب، رستگار نمی‌شود، انسان نیز بدون معرفت، اخلاق و ایمان به شکوفایی حقیقی نخواهد رسید. بهار در این نگاه، پیام آور بیداری و دعوتی به بازگشت به فطرت است.

از سوی دیگر، قرآن بارها به مسئولیت انسان در برابر طبیعت اشاره کرده است. بهار تنها هدیه ای برای لذت بردن نیست، بلکه امانتی است که حفظ آن بخشی از وظیفه انسان به شمار می‌رود. وقتی خداوند در آیات مختلف از نعمت هایش یاد می‌کند، هدف تنها شکرگزاری زبانی نیست؛ بلکه فهم این حقیقت است که نعمت‌ها پایدار نخواهند بود اگر انسان از آن‌ها درست بهره‌گیری نگیرد. درسی که از بهار می‌توان گرفت، هم زیستی مسئولانه با طبیعت و پاسداشت زمین است؛ زمینی که قرآن آن را «فرش» و «قرارگاه» انسان معرفی می‌کند.

بهار همچنین زمینه ساز پیوندهای اجتماعی و اخلاقی است؛ فصل دیدار، مهربانی، صلح و پاک‌سازی دل‌ها. قرآن در کنار نشانه‌های طبیعی، از انسان می‌خواهد که در روابط اجتماعی نیز مانند طبیعت، تجدید حیات کند؛ کینه‌ها را کنار بگذارد و به سمت اصلاح و محبت حرکت کند. این هماهنگی میان طبیعت و اخلاق انسانی، بخشی از جهان بینی قرآنی است که میان همه ساحت‌های زندگی پیوستگی برقرار می‌کند.

در نهایت، بهار در آموزه های قرآنی یک «آیه» است؛ نشانه ای برای آنان که می‌اندیشند، تا از سبزی برگ‌ها، از بارش باران و از آهنگ زنده شدن زمین، معانی عمیق تری از حیات را دریابند. این فصل یادآور آن است که هیچ مرگی پایان نیست و هیچ

زمستانی پایدار نمی ماند. جهان در حرکت و تحول دائمی است و انسان نیز می تواند هر بهار، تولدی تازه را تجربه کند.

این گونه است که قرآن، بهار را مدرسه ای برای معرفت، ایمان، اخلاق و امید معرفی می کند؛ مدرسه ای که هر سال تکرار می شود تا چشم و دل انسان را به حقیقتی روشن تر رهنمون سازد؛ خداوند زنده کننده زمین ها و دل هاست.

منابع: قرآن کریم، تفسیر المیزان
به کوشش مرضیه حافظی فر
ایکنا